

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. IV. An violentia seu coactio possit à Deo inferri voluntati?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

licet præceptum quantum est de le, avocet voluntatem à peccato; si tamen non est præceptum, omisso peccatum non est; ita nec est voluntaria sine præcepto & obligatione.

Ad confirmationem respondetur, quod omisso ante præceptum supponitur voluntaria & libera in potentia, non verò in actu. Ad probationem in contrarium similiter dico, præceptum esse de actu vel de omissione voluntaria, & libera in potentia, & in actu primo, hoc est, quæ possunt liberè exerceri, sicque præceptum omissionem liberam & voluntariam supponere; verum tamen ut omisso in actu secundo & in exercitio sit in directè voluntaria & libera, necessaria est obligatio præcepti; sine hac enim habet rationem puræ negationis, ad eòque non continetur in actu incompossibili cum eo qui omittitur, tanquam in causa.

Dices: Omisso potest esse directè voluntaria absque præcepto & obligatione, ut patet cum quis in diebus profestis habet expressam voluntatem non audiendi Missam: Ergo etiam potest esse indirectè voluntaria, absque ullo præcepto & obligatione; non enim est major ratio minus quam alterius.

Sed nego consequentiam & paritatem: Ratio autem dicitur est, quia quando omisso est directè voluntaria, in illam per se tendit actus voluntatis, ac proinde etiam si nulla sit obligatio, per se ad voluntatem spectat: At verò quando est indirectè voluntaria, cum in illam per se non tendat voluntatis actus, sed tantum ratione causæ, debet aliunde habere per se connectionem cum voluntate, ad illamque, ut ad causam per se spectare; quod non habet nisi ratione obligationis præcepti, ut patet ex supra dictis.

Obijcies tertio: Quod si cum quis vult aliquam causam, vult etiam indirectè & interpretativè ea quæ ex illa necessariò sequuntur: Sed omisso Missæ necessariò sequitur ex actione incompossibili cum ejus auditione, puta ex studio, ludo, piscatione, aut venatione: Ergo qui vult directè hujusmodi actiones exercere, tempore quò celebratur Missa, indirectè & interpretativè vult ejus omissionem, quam vis tunc nulla sit obligatio præcepti. Minor patet, Major probatur. Qui vult antecedens, necessariò vult consequens quod necessariò inferitur ex illo, maxime si prævideatur futurum, ut modò ponimus. Et hoc patet tum in naturalibus; qui enim v.g. est causa directè generationis, est causa quoque indirectè corruptionis consecutæ ad illam: tum etiam in moralibus, nam qui est causa emissionis sagittæ, sine sufficienti diligentia, est indirectè causa homicidii subsecuti; & similiter sacerdos qui unicum Breviarium, quòd habet præ manibus, voluntariè projicit in mare, interpretativè & indirectè vult non recitare Officium.

Respondet, quòd quando aliquis vult aliquam causam, formaliter quatenus causa est, & prout ex illa sequitur effectus, censetur quidem virtualiter & interpretativè velle talem effectum: sed tamen si non vult illam causam, formaliter quatenus causam. Patet hoc variis exemplis: licet enim artifex sit causa statuæ, & huic conveniat motus deorsum; talis tamen motus non dicitur esse ab artifice ut à causa quia non convenit statuæ ut ab artifice est, sed solum materialiter, quia videlicet est materia gravis. Item etiam anima velut & causat motum tibie curvæ, non tamen ejus obliquitatem & defectum; quia ille

Tom. II.

A non sequitur per se ex influxu animæ, sed per accidens ex vitio tibie. Deus etiam licet causat materiale peccati, non tamen causat ejus malitiam & deformitatem; quia non vult nec causat illud materiale, ut ex illo sequitur deformitas, sed solum ut habet rationem actus & entis creati & participati. Idem ergo cum proportionem dicendum est in proposito: Ille enim qui nullo stante præcepto vult actionem impossibilem cum auditione Missæ, puta studium, ludum, piscationem, venationem, &c. non vult illam formaliter ut causam omissionis Missæ, & prout ex illa talis omisso sequitur, sed solum ut materialiter & concomitantè ad illam se habet:

B tum quia seclusò præcepto omisso habet rationem puræ negationis; ac proinde in nullo tanquam in causa propriè continetur: tum etiam, quia aliàs ille non solum indirectè & interpretativè vult omissionem Missæ, sed etiam omissionem omnium aliorum actuum cum studio vel ludo incompossibilem, quod absurdum est, ut supra annotavimus. Unde non est simile de eo qui Breviarium projicit in mare, vel qui emittit sagittam sine sufficienti diligentia: quia cum in tali subiecto sit debitum recitandi Officium, vel adhibendi sufficientem diligentiam antequam mittat sagittam, illa Breviarium projectio, vel sagittæ emissio, non est tantum voluntaria absolute, sicut studium impediens auditionem Missæ, quando non est præceptum audiendi, sed & voluntaria ut causa omissionis, vel occisionis sequentis. Ex quo patet ad probationem Majoris, quæ potest hoc modo distingui: Qui vult antecedens, quatenus est causa consequentis, vult etiam consequens, concedo; qui vult antecedens absolute, vult etiam consequens, nego.

Quærent hinc aliqui, an possit dari omisso culpabilis absque omni actu qui sit causa vel occasio illius? Sed quia hæc difficultas etiam pertractari solet infra qu. 71. art. 5. ubi S. Doctor quærit utrum in quolibet peccato sit aliquis actus, ad hunc locum eam rejicimus.

ARTICULUS IV.

An violentia seu coactio possit à Deo inferri voluntati?

POST QUAM D. Thomas tribus articulis præcedentibus rationem voluntarii, omnesque conditiones ad illud requisitas exposuit, articulo quarto, & sequentibus agit de involuntario, & de causis ejus; quæ possunt esse quatuor, scilicet violentia, metus, concupiscentia, seu passio vehementis, & ignorantia; sicut enim voluntarium causatur ex duplici principio, scilicet ex appetitu operante, qui est principium intrinsecum, & ex cognitione dirigente, ita oportet quòd oppositum ejus, scilicet involuntarium, causetur ex oppositis principiis, & proveniat vel ex eo quòd operatio est à principio extrinseco, ut contingit in his quæ ex violentia aut metu fiunt; aut quia tollitur, vel ligatur, aut turbatur cognitio, sicut fit per ignorantiam aut passionem. De his ergo quatuor causis involuntarii breviter hinc est agendum, incipiendo à violentia, seu coactione, quæ prima & præcipua est. Unde sit

N

S. I.

S. I.

Quid sit violentum, breviter explicatur.

55 **NOTANDUM** primò, violentum sic à Philosophis communiter definitur: *Violentum est illud quod est à principio extrinseco, passio non conferente vim.* Quæ ultima verba non solum negativè sunt intelligenda, quasi sufficiat subjectum cui vis infertur, non cooperati motui violento; sed etiam positivè & contrariè, ita ut passum positivè renitatur, & agenti extrinseco resistat: alioquin infusio habituum & donorum supernaturalium esset violenta; quia passum, scilicet anima, non confert vim ad talem infusionem, sed merè negativè se habet in recipiendo; recipit enim illa per solam potentiam obedientialem, quæ est mera non repugnantia. Hoc etiam satis exprimit nomen violenti: nam violentum idem est, ac villatum: quando autem nulla est resistentia passu, nulla fit vis ut inferatur effectus; Ergo tunc nulla est violentia.

56 Porro aliqui putant illud esse violentum, quod est contra intrinsecam inclinationem principii activi: Tum quia existimant principium merè passivum, v.g. materiam, propriè & in rigore non esse naturam, & consequenter nihil esse illi violentum, licet videatur illi contrariari, quia non est contra naturam: Tum etiam quia si ad rationem violenti sufficeret esse contra inclinationem principii passivi, tenebræ dici possent violentæ æteri, sicut & materiæ aquæ forma substantialis quam modò habet; quia tenebræ sunt contra potentiam naturalem passivam, quam habet æter ad lumen, & una forma substantialis est contra potentiam & inclinationem naturalem, quam habet materia ad aliam formam. Item humanitas Christi, cum habeat naturalem inclinationem passivam ad propriam personalitatem, sub personalitate Verbi Divini violenter existeret: sicut & accidentia in Eucharistia, sub modo perfectatis, quò Deus supplet inhesionem illorum in subjecto. Ac denique cum in cælo sit potentia passiva ad motum, motus illi esset naturalis, & quies violenta: quod tamen non est dicendum, quia nullum violentum est perpetuum, cæli autem post diem iudicii perpetuò quiescent. Ita Vazquez hic disp. 25. cap. 3.

57 Nihilominus tamen dicendum est, quòd ut aliquid sit violentum, sufficit quòd sit contra naturalem inclinationem subjecti, sive talis inclinatio sit activa, sive passiva: sicut à contrario, ad hoc ut aliquid sit naturale, sufficit quòd sit conforme inclinationi naturali subjecti, sive talis inclinatio sit activa, sive passiva. Ita expressè docet D. Thomas hic art. 4. ad 2. ubi asserit violentum motum esse, quando fit contra interiorem inclinationem passivi; & alterationes ac generationes simplicium corporum, non esse violentas, sed naturales, propter naturalem aptitudinem interiorem materia vel subjecti.

58 Ratio etiam suffragatur: Nam materia, quæ est principium passivum, natura est, ut docent Aristoteles & D. Thomas 2. Physic. cap. 1. lect. 1. & 2. ubi dividunt naturam in materiam, & formam, & totum compositum: Ergo quod opponitur ejus inclinationi, contra naturam est, subindeque violentum: v.g. si materia disposita ad unam formam, impediatur ne obediat naturali agenti in recipiendo illam, aut si possit materia ab omni forma spoliari, talis status denudationis esset ei violentus, quia inclinationem & appeti-

tum habet ad formas. Ex quo patet responsio ad primum fundamentum oppositæ sententiæ.

Ad secundum vero, nego sequi illa absurda ex nostra sententiâ: nam potentia passiva diaphana est disjunctivè ad lucem vel ad tenebras; & materia prima habet potentiam passivam indifferentem ad omnes formas; unde naturaliter sunt in diaphano tam lux quam ejus privatio, & in materia prima aquæ tam forma cum privatione ignis, quam forma ignis cum privatione aquæ. Subsistentia etiam Verbi Divini non est violenta in humanitate Christi, sicut nec modus perfectatis in accidentibus Eucharisticis, ob duplicem rationem. Primò quia, ut infra ostendemus, nulla creatura, absolutè & simpliciter loquendo, potest pati violentiam à Deo, naturaliter vel supernaturaliter operante. Secundo, quia tunc solum violètur potentia activa vel passiva, quando non recipit quòd sibi naturaliter debetur, sed in quòd naturaliter tendit, nec in ipso, nec in alio in quo illud sit eminenter: Si enim idem quòd appetit, recipiat sub esse perfectiori & eminentiori, non violètur, sed perficitur: unde cum personalitas divina eminenter contineat humanam, & modus quòd Deus supplet in accidentibus Eucharistiæ inhesionem subjecti, tribuat illis totum quòd subjectum debet, tribuat humanitas Christi, & accidentia Eucharistica non subsistunt vel existunt violenter, sed tantum præternaturaliter, aut supernaturaliter.

Ad aliud quòd subjungitur, dicatur motum cæli non esse violentum, sed naturalem, ob rationem insinuatam, nempe quia in cælo est potentia passiva ad talem motum. Nec obstat, quòd etiam quies est naturalis cælo: nam sicut ex eo quòd materia prima dicit potentiam ad plures formas, omnes illæ naturaliter ei adveniunt; ita quia cælum ex propria natura inclinatur ut moveatur ab Intelligentia, & ad hoc quòd cessante tali motu quiescat; utrumque est illi naturale, & neutrum violentum, aut præternaturale.

Notandum secundò: hæc quatuor nomina, *neccessarium, violentum, coactum, involuntarium*, quæ interdum confunduntur, inter se differre secundum diversas formalitates quas expriment. *Neccessarium* enim dicitur prout opponitur contingenti seu indifferenti, & importat determinationem ad unum, excludendo facultatem ad oppositum. Violentum includit quidem eandem necessitatem & determinationem, ex parte ejus qui patitur violentiam, sed addit supra necessarium, quòd sit à principio extrinseco; quia à principio proprio & intrinseco nihil violentatur, cum tamen possit aliquid fieri necessitatio, & tamen esse à principio intrinseco, ut patet in brutis, & in motibus primò primis. Coactum ferè idem est quòd violentum; sed propriè loquendo coactum solum opponitur spontaneo seu voluntario, & idèd solum invenitur in cognoscensibus; violentum verò etiam in rebus inanimatis; & violenter etiam cum lapis projicitur sursum. Involuntarium interdum sumitur pro coacto aut violento; sed tamen latius patet, quia potest contingere quòd aliquid sit involuntarium non solum ratione violentiæ, seu quia est à principio extrinseco, sed etiam ratione ignorantie, & ex defectu cognitionis, ut infra patebit.

His præmissis inquirimus an violenti possit inferri à Deo violentia seu coactio? Quod potest tripliciter intelligi: Primò, an illi possit inferri violentia, quantum ad actus ab ea elicitos.

Secur.

Secundò, utrum in cessatione ab actu possit voluntas pati violentiam? Tertio, an possit pati violentiam, sicut quantum ad actus à se imperatos; qui sunt duplicis generis, quidam enim solam à voluntate imperantur, & ab alia potentia eliciuntur, ut visio, deambulatio, &c. Alii verò non solam sunt à voluntate imperati, sed etiam ab illa elicitur, ut cum voluntas per unum actum seipsam applicat ad eliciendum alium, v.g. cum ex intentione finis, imperat electionem mediorum. In hoc ergo triplici sensu resolvenda est difficultas proposita.

§. II.

Prima difficultas resolvitur.

Deo primò: Per nullam potentiam potest inferri violentia voluntati in actu ab ea elicitò. Ita D. Thomas hic art. 4. & 1. p. qu. 82. art. 1. & qu. 22. de verit. art. 5. post Anselmum libro de libero arbitrio cap. 6. ubi ait, *In vitis nemo potest velle aliquid, quia non potest velle volens velle.*

Probatur primò conclusio: Omnis actus elicitus à voluntate est essentialiter voluntarius: Ergo per nullam potentiam potest esse violentus aut coactus. Consequentia patet, nam voluntarium & violentum opponuntur. Antecedens probatur: Omnis actus elicitus à voluntate, est à principio intrinseco cum cognitione, nam voluntas est principium intrinsecum, & sine cognitione prævia operari non potest: Ergo est voluntarius.

Probatur secundò: Violentum est illud quod est contra inclinationem ejus quod dicitur violentiam pati: Sed omnis actus à voluntate elicitus, est secundum ejus inclinationem, imò est quædam inclinatio ejus actualis; licet enim non semper inclinatur voluntas in objectum, sed aliquando illud adversetur & fugiat, tamen ipsa volitio seu actus aversionis, est quoddam pondus voluntatis ad fugiendum & refusandum objectum, & sic semper est inclinatio ex parte actus, licet sit repugnantia erga objectum; Ergo nullus actus à voluntate elicitus, potest esse violentus.

Quædam tamen in contrarium fieri possunt instantiæ: Prima est: Voluntas potest necessitari à Deo, ut patet in amore beatifico: Ergo & cogitur. Probatur Consequentia: tum à paritate rationis: tum etiam quia voluntas ex natura sua inclinata est ut libere operetur: Ergo cum necessitatur circa aliquod objectum, movetur contra naturalem suam inclinationem, & consequenter infertur ei violentia & coactio.

Ad id quòd, non solam violentatur res quando impeditur à proprio actu, sed etiam quando ab extrinseco fit ut majori pondere tendat quam tenderet secundum propriam inclinationem; ut lapis non solam violentatur, quando detinetur ne descendat, sed etiam quando deorsum jacitur majori impetu quam exoptulet ejus gravitas: At quando Deus necessitat voluntatem ad aliquem actum, majori impetu tendit in illum, quam ejus natura expostulet: Ergo tunc voluntas violentatur, seu cogitur.

Secunda instantia est: Datò quòd actus elicitus à voluntate non fit, nec esse possit contra inclinationem actualem & elicitam voluntatis, non tamen repugnat esse contra inclinationem ejus habitualement, seu propensionem innatam

Tom. III.

A ipsius, ut patet in peccato, quod est contra naturalem hominis inclinationem, ut docet S. Thomas infra qu. 71. art. 2. & tamen elicitur à voluntate: Sed ad violentiam sufficit quod actus sit contra inclinationem habitualement, seu propensionem innatam ipsius voluntatis: Ergo voluntas etiam in actu elicitò potest pati violentiam.

Tertia instantia: Si ratio adducta valeret, sequeretur quòd nec intellectus, nec alia potentia vitales possent pati violentiam, quantum ad eliciendum suorum actuum: Sed hoc dici nequit, ut infra patebit: Ergo &c. Sequela probatur: quia intellectio, & quælibet actio vitalis, necessariò debet esse à principio intrinseco, & consequenter sine repugnantia intellectus, & principii vitalis; nam quòd ab intrinseco emanat, sine repugnantia emanat: Ergo si actus voluntatis non potest elici violentè, quia est à principio intrinseco inclinante & non repugnante, similiter actus intellectus, vel alterius potentia vitalis, violentus esse non poterit.

Quarta instantia: Deus potest voluntatem inclinatum in aliquod objectum, per motionem efficacem inclinare ad oppositum, & si sit in ea odium Petri v. g. ponere ejus amorem: Ergo potest illi inferre violentiam, etiam quantum ad actus elicitos.

Ad primam instantiam respondeo, concessò Antecedente, negando Consequentiam: quia non est idem voluntatem necessitari, & cogi; nam necessarium non opponitur voluntario, imò voluntarium abstrahit à necessario & libero, ut supra ostensum est: violentum vero, cum debeat esse à principio extrinseco, è diametro opponitur voluntario: unde licet voluntas in actu elicitò possit à Deo necessitari, non tamen potest ab ipso cogi; ad primum enim sufficit quòd sine indifferentia judicii moveatur & eliciat actus suos; ad secundum vero requiritur quòd moveatur & eliciat actus à principio extrinseco cum resistantia intrinseca; quòd repugnat actui voluntatis, cum essentialiter sit actus vitalis, & actualis ejus inclinatio, ut supra ponderatum est. Unde D. Thomas qu. 22. de verit. art. 5. *Duplex est necessitas, altera coactionis, altera naturalis inclinationis: sicut lapis necessitatur ad descensum deorsum naturali pondere & inclinatione, & ad motum in locum superiorem necessitatur ex coactione. Ex quo patet responsio ad primam probationem Consequentia, & ratio discriminis quæ inter necessarium & violentum seu coactum reperitur.*

Ad secundam, nego quòd operari necessario fit contra inclinationem voluntatis: nam voluntas non minus inclinata est ad operandum necessario, quando objectum sine indifferentia proponitur, quam ad operandum liberè, quando illi proponitur cum indifferentia, unde neutrum est violentum: sicut supra dicebamus, quòd quia cælum est capax ab intrinseco motus & quietis, non est violentum ei quòd moveatur, nec est illi violentum quòd quiescat post diem judicii; vel sicut quia aer est capax lucis & tenebrarum, nec lux nec tenebræ ei violentæ sunt.

Ad tertiam probationem nego Majorè: Nam quando lapis descendit majori impetu quam expostulet ejus gravitas, talis motus non est ei violentus, neque naturalis, sed prænaturalis; sicut fluxus & refluxus Oceani, aut motus circularis

latis ignis in sua sphaera ad caput celi; & ratio est, quia licet sit à principio extrinseco, non est tamen contra, sed præter inclinationem passivam. Vel, quicquid sit de hoc, Respondeo secundò, datà Majori, negando Minorem: cum enim voluntas sit appetitus rationalis, & sequatur ductum & cognitionem rationis, ex natura sua inclinata est ut majori ac vehementiori impetu feratur in objectum, quod illi non repræsentatur ut indifferens, sed ut continens omnem rationem boni, quàm in aliud quod illi cum indifferenter proponitur, & ut bonum aliud quod finitum & particulare ei repræsentatur.

71 Ad secundam instantiam nego Majorem. Ad cujus probationem dico, peccatum esse contra naturalem hominis inclinationem, in adæquatam & partialem, non tamen contra totalem & adæquatam. Duplex enim distingui solet in voluntate inclinatio, una in ordine ad bonum honestum & rationi consonum, quod est objectum ejus partiale & inadæquatam; altera ad suum objectum adæquatam, quod est bonum commune, prout abstrahit à vero vel apparenti, ab honesto vel delectabili: Itaque actus peccati est contra primam inclinationem, non verò contra secundam: Cum enim nemo intendens malum operetur, ille qui peccat intendit & querit aliquod bonum, saltem apparens & delectabile secundum sensum; ad eò que actus peccati non est violentus, sed naturalis simpliciter; licet possit dici secundum quid violentus, quatenus est contra inclinationem rectæ rationis.

72 Ad tertiam instantiam, distingo Majorem: Intellectus & potentie vitales non possent pati violentiam in suis actibus, absolute & quoad substantiam consideratis, concedo Majorem; in suis actibus respective sumptis, & prout dicunt ordinem ad voluntatem à qua imperantur, nego Majorem, & concessa Minori, nego Consequentiam. Intellectus ergo, & alie potentie vitales quæ subsunt motioni voluntatis, possunt considerari quantum ad elicentiam suorum actuum dupliciter; uno modo absolute, & quoad substantiam actus qui elicitur; alio modo respectivè ad voluntatem, vel ad aliud principium interius à quo moventur: Si considerentur primo modo, non possunt pati violentiam in actibus à se elicitis; quia hoc ipso quòd illi actus sunt vitales, à principio intrinseco procedunt, & sic implicat quòd sint violenti; unde in hoc participantur cum actibus elicitis à voluntate: At verò secundò modo potest pati violentiam non tam ipse intellectus qui movetur à voluntate, quàm ipsa voluntas movens, quæ ob aliquod impedimentum potest suo intento & imperio frustrari: quare actus imperati possunt esse partim naturales, partim violenti, seu mixti ex naturali & violento; sunt enim naturales, quatenus procedunt à suis potentiis, & violenti quatenus interdum sunt contra inclinationem voluntatis.

73 Ad ultimam, concessa Antecedente, nego Consequentiam: nam ut ait D. Thomas qu. 22. de verit. art. 8. *Quantumcumque voluntas immutatur in aliquid, non dicitur cogi in illud: cujus ratio est, quia ipsum velle aliquid est inclinari in illud, coactio autem vel violentia est contra inclinationem illius rei qua cogitur. Cum igitur Deus voluntatem immutat, facit ut precedenti inclinationi succedat alia inclinatio; ita quod prima auferatur, & secunda maneat; unde illud*

A] ad quod inducit voluntatem, non est contrarium rationi jam existentis, sed inclinatio qua prius erat; unde non est violentia, sed coactio. Sicut lapidi ratione sua gravitatis inest inclinatio ad locum deorsum: hoc autem inclinatione manente, si sursum projiciatur, est violentia; si autem Deus auferat à lapide inclinationem gravitatis, & det ei inclinationem levitatis, tunc sursum non erit ei violentum; & ita immutatio motus potest esse sine violentia. Et per hunc modum intelligendum est, quòd Deus voluntatem immutat sine eo quòd voluntatem cogat. Et in 2. sent. dist. 25. qu. 1. art. 2. ad 2. Deus operatur (inquit) in voluntate & in libera arbitrio, secundum ejus exigentiam; unde etiam voluntatem hominis in aliud mutat, nihilominus tamen hoc sua omnipotentia facit, ut illud in quòd mutatur voluntarie velit.

§. III.

Secundæ difficultatis expeditur.

Dico secundò: Si Deus voluntatem ad operandum propensam, per subtractionem sui concursus, vel objecti impedit, ne in actum prorumpat; vel operationem jam inceptam continuaret, non inferret illa violentiam, sed voluntas tunc connaturaliter quiesceret, & ab operatione cessaret. Est contra Almainum, Verquem, Lorcam, Valentiam, & alios, qui exilimant voluntatem posse pati à Deo violentiam in cessatione ab actu: v.g. si Beato videnti Deum, & in amorem ejus anhelanti, subtraheret Deus concursum ad talem amorem, aut si voluntati præventæ cognitione congruâ, & paratæ ad consensum, Deus concursum ad consentiendum denegaret, violentiam illi inferret.

Probatur conclusio ratione fundametalis: Cause inferiores non petunt ex natura sua operari, nisi stante motione & influxu cause superioris, cui per se subordinantur in agendo: Ergo sicut naturaliter inclinantur ad agendum, supposito influxu & motu talis cause superioris, ita naturaliter quiescunt, & sine ulla placè violentia ad resistentiā cessant ab operando, si causa superior non influat nec moveat: unde sicut naturale & non violentum est, cessare lucem in aëre, cessante luminoso, aut cælum quiescere, cessante motu intelligentiæ; vel subtractio divino concursu ignem à combustionem cessare, ut contingit in fornace Babylonica: ita connaturale est voluntati, cessante concursu Dei, non operari, vel ab operatione jam incepta desistere.

Confirmatur: Omnis creatura, ut docet D. Thomas 1. contra Gentes cap. 21. & lib. 3. cap. 100. habet se respectu Dei ut instrumentum quoddam; quia sicut instrumentum non potest operari, nisi per actualem motionem cause principalis, ita neque aliqua causa secunda potest agere, nisi actualiter mota à prima: Sed cessante motu cause principalis in instrumento, naturale est illi non operari. Ergo naturale est voluntati, & cuilibet cause secundæ, non operari, cessante motione Dei. Idem dicendum est, si subtrahatur objectum voluntati, aut ei non proponatur: cum enim voluntas sit appetitus rationalis, naturale est illi non ferri in incognitum: Ergo remoto vel non cognito objecto, non est violentum quòd non operetur vel cesset ab actu, sed potius connaturale.

Dices

Dices: Impedire aliquam rem à motu, vel operatione, ad quam ex natura sua erat inclinata, est ei inferre violentiam: Sed voluntas beati v. g. est connaturaliter inclinata ad diligendum Deum; non minus enim est illi naturale & necessarium amare Deum, quam igni comburere, & lapidi descendere: Ergo sicut inferretur igni violentia, si impediretur ne combureret; & lapidi, si impediretur ne descenderet; ita & voluntas beati, si per subtractionem divini concursus impediretur ne Deum diligeret, & ab amore beatifico desistere cogere.

Respondeo primo, distinguendo Majorem: Impedire aliquam rem à motu, ad quem ex natura sua erat inclinata, est ei inferre violentiam, si talis impedio fiat à causa particulari, cui contrahitur illa propensio & inclinatio, concedo: si fiat à causa universali, scilicet à Deo, nego; quia contra illum non nititur causa particularis, imò plus ad illum propendet, quam ad proprium motum & operationem. Sicut ergo si aliqua causa particularis faciat quod aqua ascendat, vel quod lapis non descendat, erit violentia; secus autem, si propter bonum universi, ne scilicet detur vacuum, ascendat aqua, & detineatur lapis; quia quælibet creatura magis inclinatur ad bonum generale universi, quam ad bonum particulare & proprium: ita pariter si voluntas beati ab aliqua causa particulari extrinseca impediti posset ab amore, inferretur illi violentia; non autem si à Deo impediretur per subtractionem concursus, quia licet ad actum amoris sit necessario determinata, multo tamen magis ad obediendum Deo ex propria natura inclinatur.

Respondeo secundo, data Majori, distinguendo Minorem: Voluntas beati est connaturaliter inclinata ad diligendum Deum, supposito divino concursu, & aliis ad operandum necessariis, concedo Minorem: Remoto Dei concursu, & aliis ad agendum requisitis, nego Minorem; cum enim inclinatio voluntatis ad operandum sit dependens à superiori, & primæ causæ subordinata, absolute non tendit ad operationem, sed cum suis dependentiis, & supposita Dei motione & concursu, unde illò subtracto naturale est voluntati non operari, sicut igni, si desit approximatio.

§. IV.

Tertia difficultas elucidatur.

Dico tertio: Voluntas non potest cogi, quantum ad actus quos imperat & simul elicit; bene tamen quantum ad actus, ab ea quidem imperatos, sed ab aliis potentiis ei inferioribus elicitos. Ita D. Thomas hic art. 4. in corp. ubi ait: Duplex est actus voluntatis; unus quidem qui est ejus immediate velut ab ipsa elicitus, scilicet velle; alius à voluntate imperatus, & mediante aliâ potentia exercitus, ut ambulare & loqui. . . . Quantum igitur ad actus à voluntate imperatos, voluntas violentiam pati potest; in quantum per violentiam exteriora membra imperari possunt, ne imperium voluntatis exequantur. Ubi notanda sunt illa verba: à voluntate imperatus, & mediante aliâ potentia exercitus; quibus insinuat nomine actus imperati se non intelligere eos qui sunt elicitive ab ipsa voluntate: nam licet etiam isti possint imperari, sicut electio mediorum imperatur ab intentione suis, tamen ut ad prædicens atinet, cum elicitis comprehenduntur; in i-

plis enim non potest esse violentia, sicut nec in pure elicitis. Et ratio est, quia ex eo voluntas cogi non potest in actu tantum elicito, quod talis actus sit quædam inclinatio actualis voluntatis in suum objectum, ut antea declaravimus: Sed etiam actus simul elicitus & imperatus, est quædam inclinatio actualis voluntatis in suum objectum; necessarium enim tendit in rationem boni, veri, vel apparentis: Ergo similiter repugnat talem actum esse violentum.

Quod autem voluntas possit pati violentiam quantum ad actus ab ea imperatos, & ab aliis potentiis inferioribus elicitos, manifestum est: Si enim v. g. voluntas nollit videre, posset quis vi aperire oculos; vel si vellent videre, posset illos vi claudere: & in hoc casu cum aperirentur oculi, illa visio non esset violenta potentia visivæ elicenti, utpote juxta inclinationem illius; esset tamen violenta voluntati imperanti, quia esset contra inclinationem elicitam ipsius. Imò etiam esset aliquo modo violenta potentia visivæ: quælibet enim potentia habet duplicem inclinationem; unam particularem ad suum actum ut ad proprium bonum; & alteram universalem, quæ subicitur voluntati, quæ est inclinatio universalis tendens ad bonum totius suppositi: licet ergo visio non esset tunc violenta potentia visivæ, secundum particularem ipsius inclinationem, esset tamen violenta secundum universalem; & absolute violenta dici deberet, quia esset contra præcipuam suppositi inclinationem.

§. V.

Corollaria notata digna.

EX dictis colliges primò contra Vasquem, Lorcam, & alios, non solum voluntatem, sed nec ullam etiam creaturam posse pati violentiam à Deo. Quod enim est secundum inclinationem præcipuam creaturæ, non est illi violentum: Sed quicquid Deus operatur in creatura, est secundum præcipuam ipsius inclinationem: Ergo non est illi violentum, sed connaturale. Major patet: non enim potest esse violentia, nisi sit resistencia; nec est resistencia ubi est inclinatio. Minor verò probatur: Sicut quælibet potentia, ut supra dicebamus, duplicem habet inclinationem, unam particularem ad suum actum ut ad proprium bonum; & alteram universalem, quæ subicitur voluntati, quæ est inclinatio universalis tendens ad bonum totius suppositi: vel etiam sicut in omnibus rebus reperitur duplex inclinatio naturalis, una quæ competit illis juxta suum esse particulare, quæ propendet in proprium & conveniens bonum, v. g. lapis per gravitatem in centrum; altera quæ illis convenit in ordine ad bonum universi, cujus sunt partes, & per quam magis propendet in bonum universi, quam in proprium; quare licet grave ex propria inclinatione per gravitatem tendat deorsum, & leve per levitatem sursum, tamen ne detur vacuum, grave propter gravitatis obliquum ascendit, & leve contempta levitate descendit: Ita etiam in qualibet re, præter propriam inclinationem, quæ propendet in proprium & particulare bonum, datur alia fortior ac potentior, per quam in id quod Deus vult in ea aut de ea facere, tantà promptitudine ac propensione fertur, ut illud absq; ulla violentia præstet, quam vis sit contra propriam inclinationem.

N 3

Unde

Unde Sapientia 1 sic habetur: *Ignis ut nutrietur iusti, etiam sua virtute oblitus est; creatura enim tibi facturi deserviens &c.* Quibus verbis Scriptura declarat, quod dum creatura à Deo movetur ad effectum aliquem qui videtur contra inclinationem propriæ naturæ, quasi oblitiscuntur huiusmodi inclinationis, subijciendo illam potentia obedientiæ, per quam Deo ad nutum inferviunt, sicque prædicta inclinatio in ordine ad resistentiæ effectum, est tibi veluti sub oblivione, & quasi non esset. Hinc Augustinus lib. 26. contra Faustum, ait quod *Deus, creator & conditor omnium creaturarum, nihil contra naturam facit: id enim est cuique naturale, quod ille facit à quo est omnis numerus, motus, & ordo natura.* Item Divus Thomas 3. contra gentes cap. 100. variis rationibus probat, ea quæ Deus præter naturam ordinem facit, non esse contra naturam; idque declarat in tercia ratione, exemplo rerum corporalium: *Motus (inquit) qui sunt in istis inferioribus corporibus ex impressione superiorum, non sunt violenti, neque contra naturam; quamvis non videantur convenientes motui naturali, quem corpus inferius habet secundum proprietatem suam formæ; non enim dicimus quod fluxus & refluxus maris sit motus violentus, cum sit ex impressione celestis corporis, licet naturalis motus aquæ sit solum ad unam partem, scilicet ad medium: multo igitur magis quicquid à Deo fit in qualibet creatura, non potest dici violentum, neque contra naturam.* Idem habet quæst. 6. de potentia art. 2. ad 17. & quæst. 1. art. 2. ad 1. ubi ait, quod omnes creatura quasi pro natura habent quod à Deo in eis sit: & propter hoc in eis distinguitur potentia duplex, una naturalis ad proprias operationes & motus, alia quæ obediens dicitur ad ea quæ à Deo recipiunt.

Et quo patet Vazquem hic disput. 25. cap. 4. leviter & inconsiderate dixisse, duplicem illam inclinationem, quàm in supra in qualibet creatura agnovimus, unam quæ propendet in proprium & conveniens bonum, alteram quæ ad bonum universi, cuius est pars, & ad obediendum Deo, à quo, ut ait Augustinus, est omnis numerus, motus, & ordo natura, connaturaliter inclinatur, vulgarij Philosophorum esse signum: Patet, inquam, hæc verba vulgaris esse Theologi, & in doctrina Divi Thomæ patum versati: cum S. Doctor, Theologorum Scholasticorum Princeps, locis citatis, duplicem hanc inclinationem in qualibet creatura agnosca. Et ratio etiam suffragatur: Nam ut ait idem Doctor Angelicus 1. p. qu. 60. art. 5. quod est alterius, majorem habet inclinationem in id cuius est, quàm in bonum proprium: Sed qualibet creatura est pars universi, & aliquid Dei: Ergo majorem habet inclinationem in bonum universi, & ad obediendum Deo, quàm ad bonum sibi proprium & conveniens, Majorem declarat Divus Thomas exemplo manûs, quæ seipsam naturaliter exponit idui ad conservationem totius corporis; & virtuos civis, qui se exponit mortis periculo, pro totius reipublicæ conservatione; Ergo naturaliter magis inclinatur pars in bonum totius, quàm in bonum proprium.

Confirmatur: Omnis creatura naturaliter magis inclinatur in finem, quàm in media; opposita enim inclinatio est inordinata, ac subinde non potest esse à Deo creatura impressa: Sed bonum universi, & bonum divinum, sunt finis honorum particularium in quæ creatura inclinatur: Ergo idem quod prius.

Dices tamen cum Vazque: Non videtur probabile, in eadem creatura reperti oppositas in-

clinationes: Sed inclinationes ad ascendendum & ascendendum sunt oppositæ, cum habeant termines oppositos & incommpossibiles: Ergo signum est ponere in aqua v. g. inclinationem universalem, quæ naturaliter feratur sursum, ad vitandum vacuum toti naturæ inimicum, cum inclinatione particulari quam habet ad descendendum.

Confirmatur primo: Si in aqua esset talis inclinatio ad ascendendum, & obediendum Deo, deberet in ea esse aliquid instrumentum, seu virtus activa ad talem motum producendum, sicut revera habet gravitatem ad motum deorsum: Sed nullum habet principium activum ad motum sursum: Ergo nulla datur in ea inclinatio ad ascendendum, ut videtur vacuum; sed cum ascendit, hoc fit ex virtute corporis superioris contigui, trahentis post se corpus inferioris, ne detur vacuum, sicut magnes trahit ferum.

Ad objectionem respondeo, huiusmodi inclinationes, licet oppositæ, non esse tamen incommpossibiles, sed subordinatæ, & aquæ secundum divertam rationem convenientes; nam prior competit ipsi quatenus est corpus; secundum vero, quatenus est pars universi, vel prout est creatum subditum Deo: nulla autem est repugnantia quod in creatura sint hoc modo directæ & oppositæ inclinationes, ut patet in animali, quod in quantum est grave descendit, & quatenus habet alas ascendit; qui tamen sunt motus contrarii: similiter in motu progressivo hominis, elevatio pedis est illi violenta, in quantum est corpus grave, & naturalis eidem, ut vivens & animali.

Ad primam confirmationem, nego sequelam Majoris: licet enim quando aqua, nec detur vacuum, ascendit ex inclinatione quam habet ad bonum universi, motus ille sit simpliciter naturalis, quia illa inclinatio ad bonum commune est præcipua, & prædominans particulari, est tamen violentus secundum quid, in quantum per gravitatem aqua contrahitur deorsum, & experientia fistulæ gravitantis & manuum gravantis nihil aliud convincit. Et potest hoc declarari duplici exemplo jam adducto: Animal enim, vel homo, dum ascendit, & avis dum volat, naturaliter feruntur sursum, & motus ille est simpliciter naturalis, quia est conformis formæ & inclinationi præcipuæ & prædominanti, & nihilominus gravitas talium corporum temporè contrahitur & resistit, tendens deorsum, unde huiusmodi animalia ascendendo & volando lassantur ex contraria repugnantia gravitatis, respectu cuius talis motus est violentus.

Ad secundam confirmationem, nego etiam sequelam Majoris: nam ut motus sit naturalis, non requiritur quod subiectum habeat in se principium activum illius (sicut ad hoc ut sit violentus, non est necessarium quod passivum resistat activæ, ut supra ostendimus) sed sufficit principium passivum: unde inclinatio illa universalis quæ est in aqua ad ascendendum, nihil aliud

ARTICULUS V.

An & quomodo ex metu facta, sint mixta ex voluntario & involuntario?

S. I.

Prima pars quasi resolvitur.

Dico primò: Quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario & involuntario.

Ita Divus Thomas hic articulo sexto, ubi hanc conclusionem probat tum ex Philosopho, & Niseno, qui ea quæ per metum aguntur, appellant mixta ex voluntario & involuntario: tum etiam quia ea quæ per metum aguntur, secundum se non sunt voluntaria, imò sunt involuntaria, sed sunt voluntaria ex metu, ad vitandum scilicet malum quod timetur: v.g. mercator absolutè, & absque periculo tempestatis, nolle projicere merces in mare; tempore tamen tempestatis, ad fugiendam mortem quæ timetur, vult eas projicere, & de facto projicit in mare: Ergo quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario & involuntario.

Adde quod in objecto actus ex metu facti, reperiuntur ratio mali & ratio boni, insufficientes ad causandum nolitionem & volitionem, quæ sunt principia voluntarii & involuntarii: verbi gratia, in hoc quod est projicere merces in mare, est ratio mali, ut patet, cum ex hoc mercator maximum damnum incurrat; & ratio boni, cum assumatur ut medium ad conservandam vitam, seu ad evadendum mortis periculum.

Verùm ut hæc conclusio magis declaretur, & quædam instantiæ, quæ fieri possent in contrarium, diluantur. Observandum est primò, quòd cum dicimus metum causare actum mixtum ex voluntario & involuntario, non sic intelligendum est, quasi ipse metus causet in actu utramque rationem; hoc enim impossibile est, cum rationes oppositæ non possint provenire ab eodem principio; sed in tantum dicitur metus causare involuntarium, in quantum causat actum in quo involuntarium reperitur, causatum tamen ex amore ad illam rem quæ propter metum postponitur. Sicut si dicamus, quòd anima, vel virtus motiva animalis, causat metum mixtum ex naturali & violento, non est sensus, quòd potentia motiva, vel anima causet in tali motu rationem violenti (hæc enim ratio desumitur per ordinem ad corpus grave, cui progressivus vel volatilis motus violentus est) sed significatur quòd illa causat motum, in quo utraque ratio reperitur; naturalis scilicet (ut patet cum à principio intrinseco, nempe ab anima & virtute motiva procedat ipse motus) & violenti, per ordinem ad gravitatem corporis.

Notandum est secundo, quòd metus dupliciter potest se habere ad actionem, causaliter scilicet, & concomitanter: Tunc se habet causaliter, quando est vera causa talis actus, ita ut ex metu moveatur homo ad sic operandum, ut cum quis ex metu mortis offert pecunias latroni, vel projicit merces in mare: Tunc autem se habet merè concomitanter, quando reperitur simul cum actione, sed non est causa impellens & movens ad illam; sicut Martyres cum metu mor-

aliud est quam potentia obedientialis passiva, quæ naturaliter inest cuilibet enti creato, quæ tale est, ad recipiendum à Deo quicquid absolutè non repugnat, ut docet D. Thomas loco supra laudato. Quare fictitia & imaginaria est virtus illa activa, quam ponit Valquez in corpore superiori respectu inferioris, similis virtuti activæ quæ ferrum à magnete trahitur; nam vel talis virtus tribuitur rebus, solum quando imminet vacuum; & hoc est ridiculum, quia natura rebus providit de omnibus necessariis ad consistentiam universi: vel continuè inest rebus; & sic non solum quando imminet vacuum, traherentur solum corpora gravia, sed semper & continuè, sicut magnes semper attrahit ferrum.

Collige secundo cum D. Thoma hic artic. 5. violentiam causare involuntarium simpliciter: quia violentia directè opponitur voluntario, cum violentum sit ab extrinseco, voluntarium vero ab intrinseco. Unde si reluctanti femina prævalidus aliquis stuprum inferat, nihil ex eo quòd patietur, ad eam noxæ pertinebit, uti Deuter. 22. sancitum legimus. Ita Christianas feminas, quæ per Gothicam irruptionem, Romæ captæ, vim à Barbaris perpeffæ fuerant, solatur Augustinus lib. 1. de Civit. cap. 17. quòd inconcusfa ac stabili permanente virtute, quidquid aliis de corpore vel in corpore fecerit, quòd sine peccato proprio non valeat evitari, præter culpam sit patienti.

Dices: Virgo dum à juvene violatur, tenente ejus voluntate, violentiam patitur, etiam si exteriùs non resistat, vel non resistat quantum potest: & tamen ille actus non est involuntarius, cum in eo casu virgo mortaliter peccet, non resistendo, vel non resistendo quantum potest: Ergo violentia non causat semper involuntarium simpliciter.

Respondeo negando Antecedens quoad secundam partem: Quando enim virgo non resistit, vel non resistit quantum potest & debet, iudicatur & interpretatur de consensu consentire oppressioni, cum non adhibeat mediâ quæ potest ad illam evitandam: Unde ille actus non est violentus, sed voluntarius simpliciter, & involuntarius tantum secundum quid.

Sed quæres, quænam mediâ externa teneatur apponere virgo ad resistendum oppressioni, ut inde dignosci possit, quandonam oppressio sit ipsi voluntaria interpretativè & indirectè, si tali mediâ non adhibeat?

Respondeo cum distinctione: si enim virgo non timeat se periculum consentiendi, & aliunde grave damnum vitæ vel honoris metuit, si clamet, vel aggressorem occidere tentet, non tenetur clamare, vel aggressorem interficere, (quamvis licitè utrumque possit, eò quòd id præferat in sui defensionem) quia tunc resistere aggressori est præceptum affirmativum, quòd non obligat pro semper, nec cum tanto periculo: si vero credit probabiliter se esse expositam periculo consentiendi, tenetur omnibus modis, etiam cum vitæ aut famæ dispendio, resistere, clamando, & aggressorem occidere tentando: quia præceptum negativum de non consentiendi alicui illicito, obligat semper, & ad semper: unde tandem concludendum est cum Curiele, quòd quia raro contingit, ut in tali casu non immineat periculum consentiendi, debent tunc virgines omnibus modis resistere, & ita semper ipsis consentiendum est.